

---

*Recenzovaný článek*

---

## **Důsledky mise Bundeswehru v Afghánistánu pro vojenskou angažovanost Německa v zahraničí**

## **The Consequences of the Bundeswehr Mission in Afghanistan for German Military Engagement Abroad**

**PhDr. Pavel Dvořák**

### **Abstrakt**

Článek se zaměřuje na zodpovězení otázky, do jaké míry se změnila německá zahraniční a bezpečnostní politika na základě mise ISAF v Afghánistánu, zejména pokud jde o nasazení vojenských sil v zahraničí. Autor článku identifikuje a analyzuje důsledky dané německými zkušenostmi z Afghánistánu a jejich vliv na současné a budoucí nasazování německých ozbrojených sil v zahraničí. Pozornost je věnována německé strategické kultuře „civilní mocnosti“ a otázce, zda Německo stále naplňuje charakteristické rysy spojené s tímto teoretickým konceptem. Autor ověřuje tuto domněnku pomocí konceptu teorie rolí, který pomáhá porozumění chování Německa na mezinárodní úrovni.

### **Abstract**

This article focuses on answering the question to what extent did the German foreign and security policy change, based on the ISAF mission in Afghanistan, especially when it comes to military deployment abroad. The author identifies and analyses the consequences associated with the German experience in Afghanistan and their influence on the current and future deployment of German armed forces abroad. The attention is given to the German strategic culture of "civilian power" and the question, if Germany still fulfills the attributes connected with this theoretical concept. The author verifies this assumption by means of the role theory concept, which helps to understand the behavior of Germany on the international level.

### **Klíčová slova**

Afghánistán, ISAF, Bundeswehr, Německo, teorie rolí, civilní mocnost, NATO.

### **Keywords**

Afghanistan, ISAF, Bundeswehr, Germany, Role Theory, Civilian Power, NATO.

## ÚVOD

Koncem studené války a následným rozšířením NATO a EU se Německo poprvé ve své historii ocitlo v situaci, kdy bylo obklopeno přáteli a partnery. Nemuselo se obávat přímé vojenské hrozby ze strany sousedního státu jako před rokem 1990. To mělo velký vliv na zahraniční a bezpečnostní politiku tohoto státu. Současně však na Německo od znovusjednocení rostl vnější tlak, zejména ze strany jeho hlavních spojenců USA, Francie a Velké Británie, aby hrálo aktivnější roli a převzalo větší odpovědnost za zajištění míru a bezpečnosti ve světě, včetně vysílání vojenských sil do zahraničí.

Vzhledem k historické zkušenosti a rezervovanému postoji při použití zbraní, tzv. kultuře zdrženlivosti, která se stala jedním z hlavních principů německé poválečné bezpečnostní politiky a identity, to byla pro politické elity a veřejnost této země velká výzva. Nacistická minulost a zkušenost druhé světové války měly za následek, že součástí německé identity se stalo morální odmítání války a válečných obětí, vyjádřené axiomu „již nikdy více válku“ a „již nikdy více Osvětim“.<sup>1</sup> Tyto dva axiomu se však někdy mohou dostat do vzájemného napětí. Konflikt v bývalé Jugoslávii v 90. letech minulého století dostal německou politiku do dilematu, jak zabránit „opakování Osvětí“, aniž by se Německo zapojilo do „války“.

Nejpozději od 60. let 20. století se v německé veřejnosti usadilo přesvědčení, že vojenskou sílu lze nasadit pouze k sebeobraně. S tím spojený pacifismus umožňoval německým vojákům účastnit se v poválečném období pouze humanitární asistence v zahraničí pod záštitou OSN, avšak bránil vojenské podpoře těchto misí, kterou po Německu vyžadovali jeho spojenci.<sup>2</sup>

Od počátku 90. let 20. století se proto v Německu vedly debaty o tom, zda a jakým způsobem se má Německo v zahraničí vojensky angažovat. Pozice parlamentních politických stran v této otázce se zpravidla lišily a nejnak tomu je i nyní. Kromě postkomunistické strany Die Linke, která nasazení armády v zahraničí zásadně odmítá, nejsou představitelé ostatních politických stran zastoupených ve Spolkovém sněmu schopni předložit jasnou pozici, která by stanovila, kdy lze německou armádu do zahraničí vyslat a kdy nikoliv. Je např. v německém zájmu hájit bezpečnost země v Afghánistánu, v zemi vzdálené tisíce kilometrů od Německa?

Při rozhodování o té které misi hrají zásadní roli také normativní normy, zejména Základní zákon (Grundgesetz), které upravují rámcové legislativní podmínky, na základě kterých mohou být německé ozbrojené síly nasazeny v zahraničí. Základní zákon v článku 26 zakazuje přípravu a vedení útočných válek: „Veškerá jednání, která jsou vedena s úmyslem ohrozit mírové soužití národů, zejména vedení a příprava útočné války, jsou

1 GEIS, Ann. Die Zivilmacht Deutschland und die Enttabuisierung des Militärischen. HFSK Standpunkte [online]. Nr. 2/2005, s. 2 a 4 [cit. 2007-1-10. Dostupné na [http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005\(druckfrei\).pdf](http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005(druckfrei).pdf)].

2 KULISH, Nicholas. German Limits on War Face Afghan Reality. The New York Times [online]. 27. 10. 2009 [cit. 2014-11-09. Dostupné na [http://www.nytimes.com/2009/10/27/world/27germany.html?\\_r=0](http://www.nytimes.com/2009/10/27/world/27germany.html?_r=0)].

protiústavní a trestná“.<sup>3</sup> Nasazení Bundeswehru dále vymezuje článek 87a: „kromě případu obrany mohou být ozbrojené síly nasazeny pouze za předpokladu, kdy to Základní zákon dovoluje“.<sup>4</sup> Podmínky pro nasazení Bundeswehru v zahraničí dále upravil Spolkový ústavní soud 12. července 1994. Rozhodl, že se Německo může účastnit vojenských zahraničních misí, pokud se uskuteční v rámci systémů kolektivní bezpečnosti, jako jsou OSN, NATO a Západoevropská unie.<sup>5</sup> Současně stanovil povinnost, že každé nasazení německých ozbrojených sil musí prostou většinou odsouhlasit Spolkový sněm (tzv. konstitutivní výhrada parlamentu).<sup>6</sup> Z toho důvodu se o německé armádě mluví jako o „parlamentní armádě“.

Nasazení německé armády v zahraničí dále upravuje Zákon o podílu parlamentu při rozhodování o nasazení ozbrojených sil v zahraničí (Parlamentsbeteiligungsgesetz) přijatý 18. března 2005. Vznik zákona naznačil Spolkový ústavní soud již ve svém rozhodnutí z července 1994, k přijetí zákona však vedly až spory týkající se účasti německých vojáků v posádkách letounů AWACS, vyslaných v souvislosti s válkou v Iráku v roce 2003 do Turecka. Zákon vyjasnil některé důležité pojmy týkající se nasazení a právně upravil dosavadní rozhodovací praxi.<sup>7</sup> Tyto ústavou a zákonem stanovené podmínky do jisté míry omezují manévrovací postoj spolkové vlády, která někdy projevuje tendenci vyhovět spojencům více, než je to přípustné kvůli ústavním a zákonným normám platným v Německu.

Na počátku 90. let 20. století se německá armáda v zahraničí účastnila ryze humanitárních misí, ve kterých nasadila neozbrojené síly (např. zdravotníky do Kambodži). Postupně se zapojila i do vojenských misí, ve kterých byli němečtí vojáci ozbrojeni. Tyto mise si vyžádaly první ztráty na životech: od roku 1992 v nich zemřelo 100 německých vojáků (19 v Bosně a Hercegovině, 26 v Kosovu a 54 Afghánistánu).<sup>8</sup> Pod tlakem zapojování do mezinárodních misí se německá armáda transformovala z dříve úzce omezené obranné role během studené války v podpůrný nástroj bezpečnostní politiky.

Přelomovou zahraniční misí bylo nasazení německých jednotek v misi ISAF (International security assistance force) v Afghánistánu, která je vhodným příkladem pro analýzu a pochopení německé politiky týkající se nasazení vojáků v zahraničí. Právě proto se autor zaměřil na toto téma. Ačkoliv se v lednu 2002 jednalo o šestiměsíční operaci omezenou na oblast hlavního města Kábulu, postupně se tato mise rozrostla geograficky, ale i pokud jde o cíle mezinárodní koalice. Němečtí vojáci v jejím průběhu převzali mj. správu a odpovědnost za severní část Afghánistánu a vedli provinčně-rekonstrukční týmy (Provincial reconstruction teams – PRT) v Kundúzu a Fajzabádu.

<sup>3</sup> *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. Berlin: Bundeszentrale für politische Bildung, 2006, Artikel 25, s. 22-23.

<sup>4</sup> Tamtéž, Artikel 87a, s. 51.

<sup>5</sup> GEIS, Ann, ref. 1, s. 3.

<sup>6</sup> RYJÁČEK, Jan. Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí. Praha: Karolinum, 2012, s. 108

<sup>7</sup> Tamtéž, s. 162 a 163.

<sup>8</sup> BAUER, Markus - DOMETIT, Gudrun. Mission Weltfrieden. *Focus* [online]. 21. 1. 2013 [cit. 2014-01-07]. Dostupné na [http://www.focus.de/magazin/archiv/brennpunkt-mission-weltfrieden\\_aid\\_901633.html](http://www.focus.de/magazin/archiv/brennpunkt-mission-weltfrieden_aid_901633.html).

## 1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ

Hlavním cílem předloženého článku je odpovědět na otázku, jakým způsobem se změnila zahraniční a bezpečnostní politika Německa na základě třináctileté účasti na misi v Afghánistánu, a to zejména s ohledem na nasazení německé armády. Převezme Německo větší odpovědnost za hájení míru a bezpečnosti ve světě a bude vysílat armádu do oblastí krizí a konfliktů nebo se tomu bude spíše vyhýbat jako v případě konfliktu v Iráku v roce 2003? V předloženém článku autor zhodnotí důsledky mise v Afghánistánu pro zahraniční a bezpečnostní politiku Německa a nasazení Bundeswehru v zahraničí. Bude zkoumat i vliv těchto „zkušeností“ na chování Německa v souvislosti s krizí v Libyi v roce 2011.

Za tímto účelem využije kromě empirické analýzy německé politiky také koncept strategické kultury, která se v německém případě odlišuje od ostatních evropských států, hlavně pokud jde o nasazení ozbrojených sil. Doprovodnou výzkumnou otázkou bude, zda současná německá bezpečnostní politika nadále splňuje atributy vymezující strategickou kulturu civilní mocnosti. Autor se přitom inspiroval publikací vydanou kolektivem autorů pod vedením Vladimíra Handla: *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny* (Ústav mezinárodních vztahů, Praha: 2011).

Koncept strategické kultury je konstruktivistickým přístupem k analýze chování států na mezinárodní úrovni, které je do velké míry určeno kolektivně sdílenými hodnotami, normami, přesvědčením a domněnkami převládajícími v daném státě.<sup>9</sup> Zaměřuje se na faktory domácí politiky daného státu a snaží se přitom vysvětlit, jakým způsobem ovlivňuje historická minulost daného státu jeho současnou politiku.<sup>10</sup>

Někteří experti, kteří se zabývají konceptem strategické kultury (Hanns W. Maull, Sebastian Harnisch a Knut Kirste), hovoří o německé strategické kultuře civilní mocnosti. Teoretický koncept civilní mocnosti (Zivilmachtkonzept) představuje jeden z možných nástrojů k pochopení německé mezinárodní politiky. První dimenzí civilní mocnosti jsou politické myšlenky a hodnoty, odmítání vypjatého nacionalismu, dodržování lidských práv a mezinárodního práva, multilateralismus a zdrženlivost při nasazení vojenských sil. Druhou dimenzí je sada rolí, kterou hrají státy v systému mezinárodních vztahů. Pro civilní mocnost je typické: „omezování státem organizovaného násilí v národních a mezinárodních konfliktech, zlepšování mezinárodněprávní regulace mezinárodních vztahů, intenzifikace multilaterální kooperace, podpora sociální rovnoprávnosti a spravedlnosti ve světě a urovnávání konfliktů skrze zvláštní principy a postupy pro užití vojenské síly“<sup>11</sup>.

Civilní mocnost prosazuje nevojenské, tedy ekonomické, politické a diplomatické nástroje a při řešení konfliktů sází na vyjednávání a hledání kompromisu. K nasazení vojenské síly zaujímá skeptický postoj a akceptuje ho až v případě vyčerpání všech nevo-

<sup>9</sup> KŘÍŽ, Zdeněk. Německá bezpečnostní politika: Adaptace civilní mocnosti, s. 176 In Handl (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

<sup>10</sup> LONGHURST, Kerry. Germany and the use of force. The evolution of German security policy 1990-2003. Manchester: Manchester University Press, 2005, s. 1.

<sup>11</sup> KŘÍŽ, Zdeněk, ref. 9, s. 177-178.

jenských nástrojů k deeskalaci konfliktu. Nasazuje ji pouze jako doplnění nevojenských kapacit zaměřených na prevenci krize nebo na postkonfliktní asistenci. Účastní se vojenských operací, které jsou podpořené Chartou OSN, tedy legitimizované mezinárodním právem a prováděné na základě mandátu Rady bezpečnosti OSN (dále jen RB OSN).<sup>12</sup>

Teorie rolí je konceptuální rámec pro analýzu zahraniční politiky, který zkoumá role zastávané státy na mezinárodní úrovni. Analyzuje sdílené představy elit o tom, jaký má stát účel a jakou roli má hrát na mezinárodní scéně. Představy o roli státu mohou být dány vnitrostátním kontextem (např. historický), ale i vnějším očekáváním. Ačkoliv se role, které hraje stát, mohou proměňovat, jsou založeny na relativně stabilních ideách. To z nich vytváří cenný nástroj pro vysvětlení a predikci zahraniční politiky státu na základě kontinuity jeho chování na mezinárodní úrovni.<sup>13</sup>

Na zahraniční úrovni hrají státy několik rolí. Pro civilní mocnost jsou dle typologie rolí od Kaleviho Holstiho charakteristické zejména role *spolupracovníka regionálních subsystémů* (regional-subsystem collaborator), *zastávce rozvoje* (developer), *dobrého příkladu* (example), *pomocníka* (facilitator), *exportéra norem* (norm entrepreneur), *věrného spojence* (faithfull ally), *zastávce osvobození* (liberation supporter) a role *mostu* (bridge).<sup>14</sup>

Naplněním role *spolupracovníka regionálního subsystému* se stát zavazuje ke kooperativnímu budování širšího společenství nebo subsystému s dalšími státy. *Zastávce rozvoje* podporuje méně rozvinuté země. Role *dobrého příkladu* spočívá v budování prestiže a získání vlivu na mezinárodní úrovni rozvíjením domácí politiky zaměřené na úkoly mimo hranice státu. Jako *pomocník* vystupuje stát, který se zaměřuje na určování mezinárodní agendy, na spolupráci v integračních a aliančních aktivitách a na utváření tematicky zaměřených koalic. *Exportér norem* šíří nové normy a vzorce chování, založené na intelektuálním úsilí a diplomatických aktivitách. *Věrný spojenec* kromě spojeneckého závazku podporuje i politiku a postupy druhého státu. *Zastávce osvobození* podporuje opoziční hnutí, která prosazují nezávislost a základní svobody. Role *mostu* spočívá v komunikační a zprostředkovatelské funkci mezi národy a státy.<sup>15</sup>

Role, které stát hraje na mezinárodní úrovni, se mohou jak doplňovat, tak i dostat do vzájemného napětí. Podle Sebastiana Harnische je to někdy způsobeno tím, že očekávání spojená s výkonem role, jsou příliš vágní nebo nepromyšlená. Stát nemusí mít rovněž dostatek zdrojů, aby byl schopen určitou roli vykonávat. Rozpor mezi různými rolami mohou způsobit i rozdílné normy a očekávání zakotvené v mezinárodních organizacích, jejímž členem je daný stát (např. EU a NATO). Dalším důvodem ke konfliktu situací může být postoj a chování politických elit, jejichž charakterové vlastnosti, osobní zkušenosti a zájmy mohou být v rozporu s mezinárodním očekáváním. Konflikt týkající se určité role

<sup>12</sup> KŘÍŽ, Zdeněk. Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 2, s. 69-71.

<sup>13</sup> BENEŠ, Vít. Teorie rolí. Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*, 2010, roč. 45, č. 4, s. 73-74.

<sup>14</sup> KŘÍŽ, Zdeněk, ref. 9, s. 177-178.

<sup>15</sup> HANDL, Vladimír. Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa, s. 19. In HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

může nastat i ve státech, pro které je způsob nasazení vojenské síly citlivým tématem. Tato otázka přitom může narušit nebo i znemožnit výkon určité národní role.<sup>16</sup>

Autor článku uplatní při analýze německé zahraniční a bezpečnostní politiky interpretativní povahu teorie rolí, když na základě deduktivního přístupu porovná konkrétní případ německé politiky s uvedenými a předem definovanými rolemi. To umožní lépe pochopit vystupování Německa na mezinárodní úrovni a odpovědět na otázku, jakým způsobem se změnila německá a bezpečnostní politika v kontextu mise v Afghánistánu. Současně to vytvoří předpoklady k předložení závěrů o budoucí angažovanosti německé armády v zahraničí.

## 2. NĚMECKÁ VOJENSKÁ ANGAŽOVANOST PO ROCE 1990

Sjednocené Německo sázelo v souladu s tradicemi poválečné Bonnské republiky na mezinárodní úrovni na multilaterální řešení sporů. Někteří experti hovoří o tzv. „doktríně multilateralismu“. Ta spočívala ve snaze budovat důvěru ve vztazích se spojenci a partnery, kteří se obávali sjednoceného Německa a jeho politiky. Německo současně usilovalo o posílení svojí pozice v NATO, OSN a v EU. Nástrojem k tomu byla i zvýšená účast německých vojáků na zahraničních vojenských misích. Německo se řídilo tezí, že to, co je dobré pro NATO a EU, je v souladu s německými zájmy.<sup>17</sup> Od poloviny 90. let tak navyšovalo svou vojenskou angažovanost v zahraničí a zapojovalo se do mezinárodních misí, jejichž cílem bylo potlačování konfliktů a stabilizace krizových (postkonfliktních) regionů.

Dalším důvodem k nasazování armády bylo, aby Německo naplnilo mezinárodní roli úměrnou rozloze a ekonomické síle země. Zahraniční mise Bundeswehru měly dle spolkové vlády SPD a Zelených (1998 až 2005) podporovat zajišťování míru a bezpečnosti ve světě a udržet krize a jejich následky mimo německé území. Německo tak již nemělo být pouhým konzumentem bezpečnosti, ale nově také jejím producentem.<sup>18</sup>

Období postupného zapojování Bundeswehru do misí mimo oblast NATO rozděluje Christos Katsioulis na tři fáze. První fázi během let 1990 až 1994 dominovala diskuse o otázce legitimacy nasazení armády mimo oblast NATO, kterou vyřešil Spolkový ústavní soud 12. července 1994. Ve druhé fázi v období 1995 až 2003 se zvyšovalo zapojení německé

<sup>16</sup> HARNISCH, Sebastian. Conceptualizing in the minefield: Role theory and foreign policy learning, Contribution to the ISA-Workshop „Integrating Foreign Policy Analysis and International Relations through Role Theory at the Annual ISA-Conference, 15 – 20. února 2010, New Orleans, s. 5-6.

<sup>17</sup> GOTKOWSKA, Justyna. No more compulsory engagement. The emancipation of German security policy. Centre for Eastern Studies [online. 19. 7. 2011, s. 2 [cit. 2013-1-10. Dostupné na <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2011-07-19/no-more-compulsory-engagement-emancipation-german-security>.

<sup>18</sup> BMVg. Bundeswehr 2002. Sachstand und Perspektiven [online. Berlin, Deutschland, 2002, s. 13 [cit. 2011-05-30. Dostupné na <http://www.bundeswehr.de/resource/resource/>

armády do mezinárodních misí. Stěžejní byly zejména mise v Kosovu a v Afghánistánu. Hlavním bodem diskuse již nebyla otázka legitimacy, ale nutnost nově interpretovat kulturu zdrženlivosti ve vojenských otázkách v důsledku nových bezpečnostních hrozeb. Během této fáze se navyšoval jak počet německých vojáků nasazených v zahraničí, tak i objem diplomatických a finančních prostředků vyčleněných pro řešení konfliktů. Toto období ukončilo rozhodnutí spolkové vlády o neúčasti na válce v Iráku v roce 2003. Ve třetí fázi se od tohoto roku potvrzuje, že nasazení Bundeswehru v zahraničí se stalo akceptovaným nástrojem německé zahraniční a bezpečnostní politiky. Kromě misí v Afghánistánu a na Balkáně spadá do tohoto období např. mise EU v Kongu v letech 2003 a 2006 a nasazení německých námořních sil při pobřeží Libanonu v misi UNIFIL. Centrálním bodem této fáze je veřejná debata o misi v Afghánistánu.<sup>19</sup>

Německá armáda se postupně stala „intervenční armádou“. Zatímco v poválečném období byla připravována na tankovou invazi z východu, po roce 1990 se přizpůsobovala novým bezpečnostním hrozbám (např. terorismus).<sup>20</sup> Primárním úkolem již nebylo udržování rozsáhlých obranných, ale budování expedičních sil k vyslání do zahraničí, aby Německo dostalo odpovědnosti vůči svým spojencům (Bündnisfähigkeit). Od roku 1990 tak prochází německá armáda permanentní reformou.<sup>21</sup>

Na změnu bezpečnostního prostředí a způsobu nasazování Bundeswehru v zahraničí reagovala německá politika přijetím koncepčních dokumentů: obranněpolitickými směrnicemi (*Verteidigungs-politische Richtlinien* – VPR) v roce 2003 a *Bílou knihou* v roce 2006. V obou dokumentech se odrážel záměr spolkové vlády plnit mezinárodní závazky Německa, chyběla zde však jasná kritéria pro nasazení Bundeswehru v zahraničí.

### 3. ZAHRANIČNÍ MISE BUNDESWEHRU V AFGHÁNISTÁNU

Jedním z rozhodujících podnětů, které se podepsaly na rostoucí angažovanosti německé armády v zahraničí, byl útok teroristické organizace al-Káidá na USA 11. září 2001. Německý kancléř Gerhard Schröder poté ubezpečil amerického prezidenta George Bushe, že „Německo stojí neomezeně na straně USA“.<sup>22</sup> Spolkový sněm 16. listopadu 2001 schválil účast německých vojáků na operaci Trvalá svoboda (Operation Enduring Freedom – OEF), když 336 poslanců hlasovalo pro, 326 proti. Dle této mise se německé jednotky měly účastnit boje proti mezinárodnímu terorismu s cílem vyřadit vedoucí

<sup>19</sup> KATSIOLIS, Christos. Die deutsche Außen- und Sicherheitspolitik nach der Intervention in Libyen. *Internationale Politik und Gesellschaft* [online. 4/2011, s. 28-30 [cit. 2013-11-03. Dostupné na [http://library.fes.de/pdf-files/ipg/2011-4/06\\_a\\_katsioulis\\_d.pdf](http://library.fes.de/pdf-files/ipg/2011-4/06_a_katsioulis_d.pdf) .

<sup>20</sup> WAGENER, Martin. Auslandseinsätze der Bundeswehr. Normalisierung statt Militarisierung deutscher Sicherheitspolitik, s. 40. In: MAULL, W. Hanns - HARNISCH, Sebastian - GRUND, Constantin. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Aussenpolitik 1998-2003*. Baden-Baden: Nomos, 2003.

<sup>21</sup> KATSIOLIS, Christos, ref. 19, s. 31.

<sup>22</sup> Deutscher Bundestag, Stenografischer Bericht, Plenarprotokoll 14/186 (BT P1Pr) vom 19. 9. 2001, s. 18301.

a výcvikové struktury teroristů a podpořit protiteroristické aktivity.<sup>23</sup> Mise OEF byla od počátku sporná, neboť řadě poslanců nepostačovalo jako důvod k německé účasti na této misi vyhlášení článku č. 5 smlouvy NATO kvůli napadení spojence.<sup>24</sup> Aby Schröder získal v parlamentu potřebný počet hlasů, spojil schvalování účasti německých jednotek na misi OEF s hlasováním o důvěře vládě. Podle mandátu OEF byly německé jednotky nasazeny hlavně mimo Afghánistán, např. při kontrole námořního a letového provozu u Afrického rohu. Výjimkou bylo vyslání vojenské speciální jednotky KSK nasazené pod americkým velením v protiteroristických akcích v Afghánistánu.<sup>25</sup>

Spolkový sněm 22. prosince 2001 odsouhlasil účast německých vojáků na další mezinárodní misi v Afghánistánu, tedy na misi ISAF, založené na rezoluci č. 1386 Rady bezpečnosti OSN. Ta se z počátku týkala pouze regionu hlavního města Kábulu.<sup>26</sup> Bundeswehr měl podporovat afghánskou vládu při zajišťování bezpečnosti v zemi, aby mohly státní úřady, pracovníci OSN a další civilní personál pracovat na humanitárních úkolech a obnově země.<sup>27</sup> V porovnání s misí OEF souhlasila s misí ISAF většina poslanců. Podpořily ji všechny parlamentní strany, kromě Die Linke.

V průběhu mise převzalo Německo odpovědnost za severní část země (Regional Command North), který byl v porovnání s ostatními částmi Afghánistánu stabilnějším a klidnějším regionem – hlavně ve srovnání s jihem a východem země, kde vedli vojáci mise ISAF nejtvrďší boje.<sup>28</sup> To umožňovalo německým vojákům držet se dlouho stranou největších ozbrojených střetů a vyhýbat se ztrátám na životech. Od roku 2006 se však bezpečnostní situace v zemi začala výrazně zhoršovat. Ačkoliv bylo těžiště povstaleckých aktivit na jihu a jihovýchodě Afghánistánu, povstalecké aktivity razantně narostly i na severu země, zejména v regionu Kundúz.<sup>29</sup> To mělo vliv i na bezpečnost a způsob nasazení německých vojenských sil. Zatímco zpočátku se dle mandátu vojáci Bundeswehru věnovali zejména obnově Afghánistánu (stavění mostů a škol) a zajišťování bezpečnosti civilistů, od roku 2006 se museli za pochodu přizpůsobit novým bezpečnostním podmínkám.

<sup>23</sup> Deutscher Bundestag, Drucksache 14/7296 vom 7. 11. 2001, s. 3.

<sup>24</sup> MAAB, Citha. Die Afghanistan-Mission der Bundeswehr, s. 79. In MAIR, Stefan (Hg.). *Auslandseinsätze der Bundeswehr. Leitfragen, Entscheidungsspielräume und Lehren*. SWP Studie, 2007. Dostupné na: [http://www.swp-berlin.org/publikationen/swp-studien-de/swp-studien-detail/article/bundeswehr\\_auslandseinsaetze.html](http://www.swp-berlin.org/publikationen/swp-studien-de/swp-studien-detail/article/bundeswehr_auslandseinsaetze.html).

<sup>25</sup> MAAB, Citha, ref. 24, s. 78-79.

<sup>26</sup> Deutscher Bundestag, Drucksache 14/7930 vom 21. 12. 2001, s. 1.

<sup>27</sup> ZÜRCHER, Christoph. Die Bundeswehr in Afghanistan (ISAF), s. 330. In GIEBMANN J. Hans, WAGNER - Armin (Hrsg.). *Armee im Einsatz. Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

<sup>28</sup> Offizielle Seite der Bundesregierung. Afghanistan: Zahlen und Fakten [cit. 2011-05-20. Dostupné na <[http://www.bundesregierung.de/nn\\_246856/Content/DE/Artikel/Afghanistan/ZahlenDatenFakten/2007-08-22-zahlen-daten-fakten.html](http://www.bundesregierung.de/nn_246856/Content/DE/Artikel/Afghanistan/ZahlenDatenFakten/2007-08-22-zahlen-daten-fakten.html)>.

<sup>29</sup> NOETZEL, Timo. Germany's Small War in Afghanistan: Military Learning amid Politico-Strategic Inertia. *Contemporary Security Policy*, 2010, No. 3, s. 488 a 501.



Pro boj s povstalci však neměli odpovídající strategické velení, dostatek personálu ani operační zkušenosti.<sup>30</sup>

Do té doby byly pro německou armádu zásadní zkušenosti ze stabilizačních misí na Balkáně v 90. letech, které ovlivnily následující mise i počáteční přístup německých jednotek v Afghánistánu.<sup>31</sup> Nadto nebyly veřejně diskutovány politické a vojenské následky této mise a německá veřejnost měla zkreslené představy o skutečné situaci v zemi a tamní roli Bundeswehru.<sup>32</sup> Proto Němci vnímali nasazení armády v Afghánistánu jako stabilizační misi. Politická debata zdůrazňovala civilní aspekty mise, přestože misi ISAF dominovaly vojenské jednotky. Němečtí politici ani veřejnost tak nebyli připraveni na zvýšená rizika pro vojáky Bundeswehru související s povstaleckými aktivitami.<sup>33</sup>

Velkým předělem německé angažovanosti v Afghánistánu a veřejné a politické debaty se stal letecký útok v Kundúzu, který byl proveden 4. září 2009, krátce před parlamentními volbami v Německu. Toho dne uskutečnily americké vojenské stíhačky F15 podle rozkazu německého plukovníka Georga Kleina letecký útok na dvě benzínové cisterny unesené bojovníky Talibanu nedaleko města Kundúz, hlavního města stejnojmenné provincie. Při útoku zahynulo až 120 Afghánců, mezi kterými byl i velký počet civilistů. To však spolková vláda zpočátku zamlčela, ačkoliv o tom měla informace.<sup>34</sup> Od okamžiku, kdy bylo veřejně známo, že zde zahynul velký počet afghánských civilistů, začala v Německu intenzivní debata o této události, o pochybení německého velení a celkově o smyslu mise v Afghánistánu.

Podle vyšetřovací zprávy NATO porušil Klein tzv. pravidla nasazení (Rules of engagement), zejména pokud jde o ochranu civilistů. Vyšetřovalo ho i Spolkové státní zastupitelství v Karlsruhe: dle sdělení z dubna 2010 se neprovinil proti mezinárodnímu trestnímu právu ani proti trestnímu zákoníku.<sup>35</sup>

Díky leteckému útoku v Kundúzu si německá veřejnost uvědomila skutečný rozsah mise v Afghánistánu. Iluze o stabilizační, resp. mírové misi, kterou uplatňovali němečtí politici, již nebyla udržitelná.<sup>36</sup> Pro německou veřejnost byl nový zejména poznatek, že se němečtí vojáci účastní bojů proti povstalcům. Až po této události změnili němečtí

<sup>30</sup> NOETZEL, Timo. The German politics of war: Kunduz and the war in Afghanistan. *International Affairs*, 2011, 87:2, s. 415.

<sup>31</sup> SANGAR, Eric. The weight of the past(s): The impact of the Bundeswehr's use of historical experience on strategy making in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies*, 2013, s. 34.

<sup>32</sup> CHAUVISTRÉ, Eric. *Robuste Illusionen: Was einer Debatte über Auslandseinsätze der Bundeswehr im Wege steht*. *Internationale Politik*, Nr. 3, März 2009, s. 92.

<sup>33</sup> NOETZEL, Timo, ref. 29, s. 491.

<sup>34</sup> SCHALLER, Christian. „Rechtssicherheit im Auslandseinsatz. Zum völkerrechtlichen Charakter des Einsatzes der Bundeswehr in Afghanistan“. *SWP-Aktuell* 67 [online. 2009, s. 2 [cit. 2012-1-10. Dostupné na <[http://www.swp-berlin.org/common/get\\_document.php?asset\\_id=6634](http://www.swp-berlin.org/common/get_document.php?asset_id=6634)>].

<sup>35</sup> Kunduz-Luftangriff: Ermittlungen gegen Oberst Klein eingestellt. *Der Spiegel* [online. 19. 4. 2010 [cit. 2013-11-03. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kunduz-luftangriff-ermittlungen-gegen-oberst-klein-eingestellt-a-689867.html>].

<sup>36</sup> RIECKE, Henning. „Dranbleiben in Afghanistan“. *DGAP Standpunkt* [online. 2010, s. 4 [cit. 2013-1-12. Dostupné na <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/21702>].

politici rétoriku a o misi v ISAF opatrně hovořili jako o „situaci podobné válce“ nebo jako o válce.<sup>37</sup>

Okolnosti spojené s útokem v Kundúzu výrazně přispěly ke snížení podpory německé veřejnosti pro misi v Afghánistánu. Ta postupně klesala již v předchozích letech kvůli geografickému rozšiřování mise a rostoucí intenzitě vojenského nasazení.<sup>38</sup> Navzdory široké podpoře v prvních letech mise se postoj Němců k této otázce během následujících let zásadně změnil. Ochota Němců se vojensky angažovat v Afghánistánu klesala. Zatímco v roce 2005 s tím souhlasilo 64 % respondentů, v roce 2010 to bylo pouze 44 %.<sup>39</sup>

#### 4. DŮSLEDKY MISE V AFGHÁNISTÁNU PRO VOJENSKOU ANGAŽOVANOST NĚMECKA

Mise Bundeswehru v Afghánistánu byla pro německou zahraniční a bezpečnostní politiku velkým zlomem. Německé politické elity si v souvislosti s navyšováním vojenské angažovanosti v zahraničí, což se projevilo zejména při misi ISAF, začaly uvědomovat, že zahraniční mise nemají nutně pozitivní efekt na bezpečnost Německa a jeho zájmy.<sup>40</sup> Nadto trvají příliš dlouho, jsou politicky a finančně nákladné a nedaří se naplnit jejich cíle. Byly si však vědomy i toho, že při odmítnutí účasti na spojenecké misi se může poškodit obraz Německa jako spolehlivého partnera a spojence.<sup>41</sup>

Tedy se v německé odborné diskusi hovoří o multilaterální pasti (Multilateralismus-falle). Dle Markuse Kaima, autora tohoto pojmu, se Německo od konce studené války postupně zavazovalo k převzetí větší odpovědnosti v mezinárodní politice, včetně vojenské dimenze. Při rozhodování o účasti na zahraničních misích sice němečtí politici zdůrazňovali propojenost té které mise s národními zájmy, avšak politické škody spojené s případným odmítnutím účasti na dané misi, odsouhlasené např. v NATO, znamenaly,

<sup>37</sup> Letztes Geleit für getötete Soldaten. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [online. 10. 4. 2010 [cit. 2014-01-03. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afghanistan-einsatz-letztes-geleit-fuer-getoetete-soldaten-1964622.html>].

<sup>38</sup> KRAUSE, von Ulf. Die Afghanistaneseinsätze der Bundeswehr. Politischer Entscheidungsprozess mit Eskalationsdynamik. Wiesbaden: VS Verlag, 2011, s. 282.

<sup>39</sup> BULMAHN, Thomas - FIEBIG, Rüdiger – HILPERT, Carolin. Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsbefragung 2010 des Sozialwissenschaftlichen Instituts der Bundeswehr (Forschungsbericht 94). Strausberg: Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr, 2011, s. 39.

<sup>40</sup> V souvislosti se současnou uprchlickou krizí, kdy velkou část uprchlíků přicházejících do Evropy tvoří Afghánci, opouštějící zemi kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci, se tento pohled zřejmě posunul. Kvůli tomu také Němci prodloužili a navýšili počet svých vojáků (až 980) v rámci nebojové mise Resolute Support, ve které vojáci NATO pomáhají především s výcvikem afghánských bezpečnostních sil.

<sup>41</sup> GOTKOWSKA, Justyna, ref. 17, s. 2.

že se Německo zpravidla nemohlo vojenské účasti zříci. Zahraniční a bezpečnostní politika Německa se stávala obětí vlastní politiky, tedy důrazu na multilateralismus.<sup>42</sup>

Na základě afghánské mise si německé politické elity dále uvědomily, že kvůli prosazování zahraničních misí čelí stále více odmítavě naladěné veřejnosti, která nesouhlasila s rostoucím nasazováním vojenských jednotek v zahraničí. Současně došli k závěru, že nejsou schopny uspokojit ani požadavky spojenců, aby Německo přebíralo větší odpovědnost za vývoj ve světě a více se vojensky angažovalo. A to navzdory tomu, že pro účely mezinárodní mise v Afghánistánu poskytlo Německo třetí největší kontingent (až 5 350 vojáků) a bylo třetím největším donorem obnovy této země.<sup>43</sup>

Přístup Německa k misi ISAF ovlivnily následující principy: německá politika preferuje mírové a postkonfliktní stabilizační a rekonstrukční snahy, zůstává extrémně zdrženlivá k zapojení německých jednotek do intenzivních pozemních bojových operací a německá veřejnost vnímá ozbrojené síly jako sice ozbrojené, ale nebojující humanitární pracovníky. Mise ISAF tak byla vnímána jako humanitární, což značně omezovalo německou politiku v rámci mezinárodní koalice. Ukázalo se, že národní interní faktory měly přednost před vnějším tlakem spojenců, aby Německo v oblasti nasadilo více vojenských zdrojů.<sup>44</sup>

Mise ISAF byla také spojována s některými chybnými představami, které hrály roli i při nasazení vojáků v této zemi. Hans-Lothar Domröse, který koordinoval stahování jednotek ISAF z Afghánistánu, to vystihl slovy: „Někteří byli zpočátku asi trochu naivní. Měli za to, že v Afghánistánu to poběží stejně jako v Kosovu. Někdy v budoucnu nastane mír a pak se vše postaví. Nyní uvažujeme více realisticky, Afghánistán je komplexní země. Nechtěli jsme vybudovat druhou Berlínskou republiku, i když si někteří mysleli, že je to možné. Přesto jsme mnohého dosáhli. Mnoha lidem se dnes daří lépe než před deseti lety.“<sup>45</sup>

Zkušenosti nabyté v Afghánistánu mohou mít dopad i na způsob rozhodování o nasazení německé armády v zahraničí. V průběhu mise se v odborném diskursu objevila myšlenka vytvořit kritéria pro nasazení. V roce 2004 si Gregor Schöllgen pokládal v tomto ohledu rozhodující otázku: „Kdy, s jakými prostředky a za jakých podmínek, případně s jakými spojenci a v jakých regionech chce Evropa zasáhnout, aby zajistila mír, svobodu a blahobyt?“ Experti na danou problematiku se snažili tato kritéria nasazení blíže specifikovat. Volker Perthes např. v roce 2007 definoval čtyři základní kritéria: mandát

<sup>42</sup> KAIM, Markus. Deutsches Interesse versus Bündnisverpflichtung: Zur Frage nationaler Handlungsspielräume bei Auslandseinsätzen, s. 177. In GIEBMANN J. Hans, WAGNER - Armin (Hrsg.). *Armee im Einsatz. Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

<sup>43</sup> JAKOBSEN, Viggo Peter. Germany Won't Fight for International Security. *Carnegie Europe* [online. 2013, s. 4 [cit. 2014-1-12. Dostupné na <http://carnegieeurope.eu/2013/09/12/germany-won-t-fight-for-international-security>.

<sup>44</sup> MEIERS, Josef-Franz. Crossing the red lines? The grand coalition and the paradox of German foreign policy. *AICGS Policy report* [online. 2008, s. 24-25 [cit. 2014-1-12. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/crossing-the-red-lines-the-grand-coalition-and-the-paradox-of-german-foreign-policy/>.

<sup>45</sup> SCHILTZ, B. Christoph. „Anfangs waren wir in Afghanistan ein wenig naiv“. *Die Welt* [online. 26. 2. 2014 [cit. 2014-05-08. Dostupné na <http://www.welt.de/politik/ausland/article125196592/Anfangs-waren-wir-in-Afghanistan-ein-wenig-naiv.html>.

a legitimita mise, vyhlídky na úspěch a rizika mise, možný vývoj krize, zájmy a cíle německé politiky.<sup>46</sup>

Objevil se i návrh zřídit stálý podvýbor k multilaterálním misím (Einsatzausschuss), podléhající obrannému nebo zahraničnímu výboru parlamentu. Zasedali by v něm zástupci rezortních výborů zabývajících se nasazením Bundeswehru v zahraničí. Mezi jeho hlavní úkoly by patřila příprava rozhodnutí Spolkového sněmu o vyslání armády do zahraničí, kontrola probíhajících a vyhodnocení ukončených misí.<sup>47</sup> Zřízení podvýboru by zvýšilo informovanost poslanců a kvalitu diskusí o zahraničních misích.

Jakým způsobem tedy zkušenosti z Afghánistánu ovlivní německou vojenskou angažovanost v zahraničí? Spolková vláda bude v této otázce zastávat velmi váhavý postoj. Bude prosazovat diplomatické a civilní nástroje, civilně-vojenský přístup a vyžadovat podporu německé veřejnosti. Zaměří se na logistickou a lékařskou podporu a nízkorizikové operace na moři a ve vzduchu. Pozemní síly vyšle pouze do pozorovatelských a mírových misí, kde nehrozí nebezpečí ozbrojeného střetu.<sup>48</sup> Současně bude posuzovat, zda má pro danou misi dostatečné vojenské kapacity. Nedávné zahraniční mise ukázaly, že při rozhodování o některých z nich hrály hlavní roli zahraničněpolitické úvahy – vojenské otázky hrály spíše podružnou roli.<sup>49</sup>

## 5. KRIZE V LIBYI: ODKLON NĚMECKA OD TRADIČNÍCH PARTNERŮ

Exemplárním příkladem, který nastínil, jak může vypadat angažovanost německé armády v zahraničí, byl přístup Německa k událostem spojeným s pádem autokratického režimu v Libyi a s mezinárodní misí v této zemi v roce 2011. Tzv. arabské jaro, proces sociálních, ekonomických, demografických a politických změn, zasáhlo i Libyi, kde od roku 1969 vládl Muhammad Kaddáfí. Po veřejných demonstracích v zemi postupně docházelo ke střetům mezi bezpečnostními složkami státu a opozicí, které si vyžádaly velký počet civilních obětí.

S cílem ochránit libyjské obyvatelstvo přijala RB OSN 26. února 2011 rezoluci č. 1970, požadující ukončení násilí, zřízení embarga na dovoz zbraní do země a jednání libyjské

<sup>46</sup> KRAUSE, von Ulf, ref. 38, s. 131-132.

<sup>47</sup> NOETZEL, Timo – SCHREER, Benjamin. Vernetzte Kontrolle: Zur Zukunft des Parlamentsvorgehens, s. 41. In Mair, Stefan (Hg.). *Auslandseinsätze der Bundeswehr. Leitfragen, Entscheidungsspielräume und Lehren*. SWP Studie, 2007. Dostupné na [http://www.swp-berlin.org/publikationen/swp-studien-de/swp-studien-detail/article/bundeswehr\\_auslandseinsaetze.html](http://www.swp-berlin.org/publikationen/swp-studien-de/swp-studien-detail/article/bundeswehr_auslandseinsaetze.html).

<sup>48</sup> JAKOBSEN Viggo Peter, ref. 42, s. 5.

<sup>49</sup> RÜHLE, Michael. Afghanistan, Deutschland und die NATO. Sicherheit und Frieden [online. 1/2009, s. 6 [cit. 2012-1-12. Dostupné na <[http://www.sicherheit-und-frieden.nomos.de/fileadmin/suf/doc/Aufsatz\\_SuF\\_09\\_01.pdf](http://www.sicherheit-und-frieden.nomos.de/fileadmin/suf/doc/Aufsatz_SuF_09_01.pdf)>.

vlády s opozicí. Současně tato rezoluce zablokovala aktiva libyjského státu v zahraničí a libyjské politické elity a jejich rodiny nemohly volně cestovat.<sup>50</sup>

Jelikož se situace v Libyi dále zhoršovala, schválila RB OSN 17. března 2011 rezoluci č. 1973, dle které mohly členské státy provést opatření (včetně vojenských) na ochranu civilistů. Za tímto účelem vznikla nad Libií bezletová zóna zakazující všechny lety kromě humanitárních. Rezoluce však vyloučila nasazení zahraničních vojenských sil v této zemi.<sup>51</sup> Rezoluci podpořilo NATO operací Unified Protector a v březnu 2011 převzalo vedení i nad vojenskými operacemi. Letecké jednotky NATO útočily na strategické cíle, aby podpořily civilní obyvatelstvo a povstalce v boji proti libyjskému režimu – ten byl nakonec poražen.

Při hlasování o rezoluci č. 1973 v RB OSN se oproti očekávání zdrželo Německo hlasování. Nesouhlasilo s mezinárodní misí a zásahem skupiny států, mezi které patřili i jeho klíčoví spojenci: USA, Velká Británie a Francie. Ti přitom přijetí rezoluce požadovali.<sup>52</sup> Poprvé v poválečné historii Německo hlasovalo jinak než partnerské státy NATO a EU zastoupené v RB OSN, přestože misí kryl mandát RB OSN a podporovala ji i Arabská liga.

Postoj Německa vyvolal ostrou kritiku. Dle mnohých expertů a politiků Německo svým rozhodnutím narušilo spojenecké vazby, oslabilo OSN a EU. Poškodilo nejdůležitější pilíře své zahraniční politiky: transatlantickou vazbu, evropskou integraci a podporu OSN. Za hlavní problém přitom spojenci nepovažovali vojenskou zdrženlivost Německa, ale jeho nejednoznačnou a nekonzistentní politiku. Německo např. požadovalo zpřísnění sankcí vůči režimu M. Kaddáfího, ale přitom stáhlo své vojáky z jednotek NATO nasazených ve Středomoří, které měly na dodržování těchto sankcí (zbraňového embarga) dohlížet.<sup>53</sup>

Nejmenovaný vysoce postavený německý diplomat vyjádřil svou frustraci a zkušenost z diplomatického vystupování Německa slovy: „V zahraničí lidé nerozumí tomu, proč jako první rysujeme červené linie a proč si pro sebe nárokuje výjimky. Nikdy přitom nevysvětlíme, čeho chceme dosáhnout. Mluvíme vždy jen o tom, jak se zdržet mimo.“<sup>54</sup>

Za německým odmítnutím účasti na bezletové zóně v Libyi stojí vícero důvodů. Kromě vojenské zdrženlivosti zde hrálo roli také podezření německých politických a diplomatických elit ohledně skutečných motivů Francouzů a Britů pro zásah v Libyi,<sup>55</sup> a pochyby

<sup>50</sup> United Nations. Resolution 1970: Adopted by the Security Council on 26 February 2011 [online. New York, USA, 2011 [cit. 2013-05-30. Dostupné na <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm>.

<sup>51</sup> United Nations. Resolution 1973: Adopted by the Security Council on 17 March 2011 [online. New York, USA, 2011 [cit. 2013-05-15. Dostupné na <https://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>.

<sup>52</sup> SANDSCHNEIDER, Eberhard, Deutsche Außenpolitik: eine Gestaltungsmacht in der Kontinuitätsfalle, s. 4. In *Deutsche Außenpolitik*, Aus Politik und Zeitgeschichte 10/2012, dostupné na <http://www.bpb.de/apuz/75781/deutsche-aussenpolitik>.

<sup>53</sup> KATSIOULIS, Christos, ref. 19, s. 34-35 a 40.

<sup>54</sup> NEUKIRCH, Ralf—REPINSKI, Gordon. Schlechter Geschmack. *Der Spiegel* [online. 21. 1. 2013 [cit. 2014-05-08. Dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-90638285.html>.

<sup>55</sup> Představitelé německé politiky a diplomacie byli zaskočeni náhlým francouzským požadavkem na zřízení bezletové zóny a uznání dočasné vlády. Francouzi tento krok neprodiskutovali se svými protějšky v Německu. Němci si mysleli, že za horlivostí francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho stojí prezidentské volby.

nad efektivitou bezletové zóny. Němečtí politici nevěřili, že zřízení bezletové zóny ochrání civilisty, a obávali se, že Západ bude vtažen do dlouhotrvající občanské války. Peter Wittig, stálý velvyslanec Německa při OSN v letech 2009 až 2014, v této souvislosti uvedl: „Pokud nebudou navrhované kroky úspěšné, obáváme se nebezpečí, že budeme vtaženi do vleklého vojenského konfliktu, který ovlivní celý region.“<sup>56</sup>

Současně němečtí politici většinově dospěli k závěru, že vojenský zásah mezinárodního společenství v Libyi není v národním zájmu Německa (absence bezpečnostní hrozby). Dali tedy přednost krátkodobým domácím faktorům před tradičními multilaterálními závazky.<sup>57</sup> V tomto rámci byl důležitý i odmítavý postoj německé veřejnosti. Nasazení německých vojáků v Libyi odmítalo 70 % Němců.<sup>58</sup> Spolková vláda CDU/CSU a FDP se obávala ztráty voličské podpory v případě, že se Německo zapojí do vojenských operací v Libyi. Klíčovým důvodem ke zdržení se hlasování byly i traumatické zkušenosti z mezinárodní mise v Afghánistánu, které významně ovlivnily německé veřejné mínění.<sup>59</sup> Spolková vláda chtěla zabránit opakování afghánského scénáře, kdy se na základě nejasných cílů mise dostala do napětí mezi požadavky spojenců a veřejností stavějící se negativně k nasazení vojáků v této misi.<sup>60</sup> Proto se chtěla vyhnout nasazení vojenských sil a věřila, že USA se do řešení konfliktu v Libyi vojensky nezapojí. Vláda USA však dva dny před hlasováním o rezoluci č. 1973 změnila názor a rozhodla, že operaci na ochranu civilistů podpoří.<sup>61</sup>

Zdržení se hlasování v RB OSN bylo dáno i zdrženlivým postojem k nasazení vojenských sil v zahraničí zakotvený ve strategické kultuře země. Důsledkem zkušeností z balkánských misí v 90. letech sice došlo k její modifikaci, nicméně zdrženlivý postoj k použití vojenské síly zůstává nadále platný – je sdílen rozhodujícími politickými činiteli a německou veřejností. Mise Bundeswehru v Afghánistánu tuto skepsi ještě prohloubila.<sup>62</sup>

<sup>56</sup> WITTIG, Peter. Explanation of vote by Ambassador Wittig on the Security Council resolution on Libya [online]. 17. března 2011 [cit. 2012-05-30]. Dostupné na [http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/\\_\\_pr/speeches-statements/2011/20110317\\_20Explanation\\_20of\\_20vote\\_20-\\_20Libya.html](http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/__pr/speeches-statements/2011/20110317_20Explanation_20of_20vote_20-_20Libya.html).

<sup>57</sup> MISKIMMON, Alister. German Foreign Policy and the Libya Crisis. German Politics, 2012, Vol. 21, No. 4, s. 393.

<sup>58</sup> GUEROT, Ulrike. The German Election: What Europe expect and what Germany will not do. *European Council on foreign relations* [online]. 2013, s. 5 [cit. 2014-6-12]. Dostupné na [http://www.ecfr.eu/publications/summary/The\\_German\\_election\\_What\\_Europe\\_expects\\_-\\_and\\_what\\_Germany\\_will\\_not\\_do215](http://www.ecfr.eu/publications/summary/The_German_election_What_Europe_expects_-_and_what_Germany_will_not_do215).

<sup>59</sup> HELLMANN, Gunther. Berlin, Great Power Politics and Libya. *AICGS* [online]. 22. 9. 2011, s. 1-2 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/issue/berlin-great-power-politics-and-libya/>.

<sup>60</sup> NIEDERMEIER, Pia. German Security Policy on the Move. *AICGS* [online]. April 2011, s. 3 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/german-security-policy-on-the-move-challenges-in-and-post-afghanistan/>.

<sup>61</sup> USA změnily svůj postoj 15. března 2011, tedy dva dny před hlasováním v RB OSN, když se přesvědčily o podpoře Arabské ligy pro zřízení bezletové zóny. Toho dne nařídil americký prezident Barack Obama, aby američtí diplomaté začali jednat o rezoluci, která kromě zřízení bezletové zóny dovolí i letecké útoky proti pozemním silám libyjského režimu.

<sup>62</sup> MAULL, W. Hanns. Außenpolitische Entscheidungsprozesse in Krisenzeiten, s. 36. In *Deutsche Außenpolitik, Aus Politik und Zeitgeschichte* 10/2012, dostupné na <http://www.bpb.de/apuz/75781/deutsche-aussenpolitik>.

Po velké kritice se spolková vláda snažila napravit diplomatické škody způsobené hlasováním v RB OSN. Nabídla větší účast na misi AWACS v Afghánistánu, aby vojenským silám USA umožnila přesun průzkumných kapacit do Libye.<sup>63</sup> Ponechala také německý personál ve velících strukturách NATO, který byl zapojen do přípravy operací v Libyi.<sup>64</sup>

## 6. DISKUSE O ROLI NĚMECKA

Přístup spolkové vlády ke krizi v Libyi a s tím spojená kritika ze strany spojenců ovlivnila i politickou a veřejnou debatu v Německu. Centrální bodem byla otázka, jakou roli by mělo Německo ve světě hrát a jakým způsobem by se mělo v zahraničí angažovat vojensky.

Předmětem diskuse bylo i přijetí nových směrnic obranné politiky (Verteidigungspolitische Richtlinien – VPR) v květnu 2011, strategického dokumentu bezpečnostní politiky Německa, v němž ministr obrany představuje budoucí směřování německé armády. Směrnice mj. uvádějí potřebu posílit mezinárodní postavení Německa aktivní účastí na řešení krizí a konfliktů, včetně zapojení Bundeswehru. Německo má posílit postavení NATO a EU asertivní politikou, ovlivňováním interních debat a koncipováním strategií a současně stanovením jasných podmínek pro vojenské operace v zahraničí. Přitom má zvažovat i účast na spojeneckých misích, které se přímo netýkají německých bezpečnostních zájmů, neboť neúčast na takové misi by Německo poškodila politicky.<sup>65</sup>

Podle ministra obrany Thomase de Maizièra má „Německo, stejně jako naši partneři v EU a NATO, povinnost převzít mezinárodní odpovědnost. Jsme spolehlivý partner v NATO a i pro naše přátele. Zároveň jsme ale dospělý národ, který je schopen říci ano nebo ne.“ Na základě zkušeností z afghánské mise je dle ministra při rozhodování o té které misi nutné položit si otázku, kdy, k jakému účelu a zakončení má nasazení německých vojenských sil vést. Přitom je nutné si vedle německých zájmů prohlédnout i „důsledky spojené s odmítnutím účasti a jaké cíle lze během mise skutečně dosáhnout“.<sup>66</sup>

K naplňování cílů VPR je však nutné více finančních zdrojů. Řada expertů dlouhodobě upozorňuje, že armáda jich nemá dostatek. Podle analýzy materiální akceschopnosti armády vypracované na vyžádání obranného výboru Spolkového sněmu v září 2014 je v případě skoro všech zbraňových systémů (např. letadla, lodě) schopna vojenského nasazení polovina, někdy pouze třetina vojenské techniky. Zbytek je v údržbě, opravě nebo

<sup>63</sup> Awacs-Einsatz in Afghanistan als Ersatz für Libyen? *Focus* [online. 18. 3. 2011 [cit. 2014-02-08. Dostupné na [http://www.focus.de/politik/deutschland/bundeswehr-awacs-einsatz-in-afghanistan-als-ersatz-fuer-libyen\\_aid\\_609956.html](http://www.focus.de/politik/deutschland/bundeswehr-awacs-einsatz-in-afghanistan-als-ersatz-fuer-libyen_aid_609956.html).

<sup>64</sup> BOULEY, Marcel – KESKUS, Rahvusvaheline. Germany's vote on Libya: no national interest involved; the use of military means questionable. *International centre for defence studies* [online. 2011 [cit. 2012-6-12. Dostupné na <http://www.digar.ee/arhiiv/en/books/104186>.

<sup>65</sup> GOTKOWSKA, Justyna, ref. 17, s. 5-6.

<sup>66</sup> MAIZIERE, de Thomas. „Breadth before depth“. *IP Journal* [online. 2011 [cit. 2012-3-11. Dostupné na <https://ip-journal.dgap.org/en/ip-journal/regions/%E2%80%9Cbreadth-depth%E2%80%9D>.



slouží jako náhradní díly. V roce 2015 činí obranný rozpočet Německa 32,3 mld. EUR, pouze část je však vyčleněna na pořízení nové vojenské techniky a zbraní.<sup>67</sup> V roce 2013 šlo o 6,8 z 33,26 mld. EUR.<sup>68</sup>

Podobné je to s obrannými výdaji v NATO, kde má každý členský stát vydávat na obranu minimálně 2 % HDP. Dle údajů za rok 2013 vydalo Německo na obranu 1,3 % HDP. Zvýšení obranných výdajů spolková vláda odmítala. Hlavní spojenci Německa vydávají na obranu podstatně více: USA 4,4 %, Velká Británie 2,4 % a Francie 1,9 % HDP. Lépe jsou na tom i středo- a východoevropské státy: Estonsko 2 % a Polsko 1,8 % HDP.<sup>69</sup>

Skutečné odhodlání představitelů německého státu poskytovat pro zahraniční mise více vojenských jednotek zpochybňovali v roce 2013 experti think-tanku Deutsche Gesellschaft für Außenpolitik.<sup>70</sup> Vzhledem k přístupu ke krizi v Libyi očekávali, že Německo nebude usilovat o větší zapojení do vojenských misí NATO a EU. K prevenci a zvládání konfliktů bude prosazovat spíše diplomatické a civilní nástroje.<sup>71</sup> Roli zde hraje i skutečnost, že zahraniční mise jsou velmi nákladné. Podle německého ministerstva obrany dosáhly náklady za německou angažovanost v Afghánistánu 8,7 mld. EUR.<sup>72</sup>

Podívejme se nyní na tyto závěry z pohledu vládní koalice CDU/CSU a SPD vzniklé závěrem roku 2013. Zatímco ministr zahraničí G. Westerwelle se během let 2009 až 2013 snažil nasazení německé armády v zahraničí vyhnout, jeho nástupce Frank-Walter Steinmeier a ministryně obrany Ursula von der Leyenová začali prosazovat odlišný postoj. Dle jejich názoru nemůže země s takovou hospodářskou silou, jakou má Německo, stát stranou. Proto chtěli vyslat spojencům jasný signál, že na Německo se lze v tomto rámci spolehnout. Proti však byla kancléřka Merkelová, která již nevěří v to, že vojenské intervence mohou vyřešit krize a konflikty ve vzdálených zemích. Klíčový význam v tomto ohledu pro ni měla mezinárodní mise v Afghánistánu.<sup>73</sup> Podporu nalézá i v německé veřejnosti, neboť až 70 % Němců odmítá větší angažovanost německé armády v zahraničí.<sup>74</sup>

Do debaty o budoucí roli Německa ve světě se zapojil i spolkový prezident Joachim Gauck. V projevu na mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2014 prohlásil, že Německo by mělo ve světě vystupovat pohotověji a rozhodněji, aby zachovalo a formovalo řád tvořený

<sup>67</sup> V roce 2016 se výdaje na obranu zvýší na 34,3 mld. EUR. Více než 30 % prostředků bude určeno na pořízení nové vojenské techniky a zbraní.

<sup>68</sup> JUNGHOLT, Thorsten. Weltpolitischer Anspruch, aber eine Pannen-Armee. *Die Welt* [online. 17. 12. 2014 [cit. 2015-01-01. Dostupné na <http://www.welt.de/wirtschaft/article135450592/Weltpolitischer-Anspruch-aber-eine-Pannen-Armee.html>.

<sup>69</sup> Von der Leyen weist Ziel zurück. *Tagesschau* [online. 7. 9. 2014 [cit. 2015-01-01. Dostupné na <https://www.tagesschau.de/inland/nato-von-der-leyen-100.html>.

<sup>70</sup> BITTNER, Jochen, a kol. Germany's Dishonest Foreign Policy. *IP Journal* [online. 2013 [cit. 2014-3-11. Dostupné na <https://ip-journal.dgap.org/en/ip-journal/topics/germanys-dishonest-foreign-policy>.

<sup>71</sup> GOTKOWSKA, Justyna, ref. 17, s. 5.

<sup>72</sup> „Auf Messers Schneide“. *Der Spiegel* 52/2014, s. 19.

<sup>73</sup> NEUKIRCH, Ralf – REPINSKI, Gordon. Die Einsatzhelfer. *Der Spiegel* [online. 27. 1. 2014 [cit. 2015-01-03. Dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-124719293.html>.

<sup>74</sup> DEMMER, Ulrike – NIESMANN, Andreas – HUFELSCHULTE Josef. Was sollen wir hier. *Focus* [online. 3. 2. 2014 [cit. 2015-01-03. Dostupné na [http://www.focus.de/politik/ausland/politik-was-sollen-wir-hier\\_id\\_3584890.html](http://www.focus.de/politik/ausland/politik-was-sollen-wir-hier_id_3584890.html).



multilaterálními organizacemi EU, NATO a OSN. „Německo musí být připravené udělat více pro bezpečnost, kterou ji po desetiletí poskytovali jiní. (...) Někdy k tomu bude třeba i nasazení vojáků. (...) Německo nebude nikdy podporovat čistě vojenská řešení, místo toho se bude chovat rozvážně a vyčerpávat veškeré diplomatické možnosti. (...) V případě nasazení Bundeswehru však nesmí z principu říkat ne ani reflexivně ano“.<sup>75</sup>

Na nedostatečnou akceschopnost Evropy v bezpečnostněpolitické oblasti upozornili Andreas Schockenhoff a Roderich Kiesewetter, politici CDU zodpovědní za zahraniční a bezpečnostní politiku, již v létě 2012. Požadovali posílení vojenské integrace a spolupráce v Evropě, která by se měla stát relevantním partnerem USA. To se mělo týkat i Německa, které by dle jejich názoru mělo zmírnit a zpružnit pravidla týkající se rozhodování o nasazení německých vojáků v zahraničí.<sup>76</sup>

Politici CDU prosazovali tento návrh i při jednání o vzniku koalice CDU/CSU a SPD na podzim 2013. Vládní strany se v koaliční smlouvě shodly na vytvoření komise zabývající se sladěním rostoucího zapojování německých vojáků do integrovaných struktur NATO a EU se zákonem o podílu parlamentu při rozhodování o nasazení ozbrojených sil v zahraničí. Přitom si měl parlament ponechat spurozhodovací práva v této oblasti.<sup>77</sup>

Komise vznikla v březnu 2014 a jejím předsedou se stal Volker Rūhe, bývalý tajemník CDU a ministr obrany v letech 1992 až 1998. Opoziční strany Zelení a Die Linke se do komise odmítly zapojit, neboť se obávaly, že jejím cílem je omezit rozhodovací pravomoci parlamentu v oblasti zahraničních misí Bundeswehru.<sup>78</sup> Rūhe již v lednu 2014 kritizoval pasivitu Německa v bezpečnostně-politické oblasti, když podle něj v Afghánistánu hrálo „nedůstojnou roli“. Ve vojenské oblasti se omezovalo pouze na to nejnntnější a zůstávalo výrazně za svými možnostmi. Spolková vláda by měla ukončit „rétoriku bez obsahu“ a převzít skutečnou odpovědnost: „Německo k tomu má dostatečné zdroje a výborně vycvičenou armádu“. Pokud se tak stane, Německo získá na vlivu.<sup>79</sup>

Podle závěrečné zprávy Rūheho komise z června 2015 není nutné kvůli pokračující integraci vojenských schopností v rámci NATO a EU omezovat práva Spolkového sněmu při nasazení Bundeswehru v zahraničí. Komise však mj. požaduje, aby spolková vláda každý rok předkládala parlamentu zprávu o tom, jaké multilaterální závazky vyplývají ze spojenecké solidarity a na jaké kapacity Bundeswehru jsou spojenci v NATO odkázáni

<sup>75</sup> GAUCK, Joachim. „Deutschland muss bereit sein, mehr zu tun“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [online]. 31. 1. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/gauck-rede-im-wortlaut-deutschland-muss-bereit-sein-mehr-zu-tun-12778744.html>.

<sup>76</sup> FRANKENBERGER, Dieter-Klaus, CDU-Politiker fordern Flexibilität für Bundeswehreinsätze. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [online]. 5. 6. 2012 [cit. 2013-01-03]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/europaeische-sicherheitspolitik-cdu-politiker-fordern-flexibilitaet-fuer-bundeswehreinsaetze-11775388.html>.

<sup>77</sup> Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, Deutschlands Zukunft gestalten [online]. Berlin, Deutschland, 2013, s. 123 [cit. 2014-01-08]. Dostupné na <http://www.cdu.de/koalitionsvertrag>.

<sup>78</sup> KNUF, Thorsten. *Bundeswehrkommission ohne Opposition*. *Frankfurter Rundschau* [online]. 24. 03. 2014 [cit. 2015-01-13]. Dostupné na <http://www.fr-online.de/politik/bundeswehr-bundeswehrkommission-ohne-opposition,1472596,26637554.html>.

<sup>79</sup> RŮHE, Volker. *Deutschland muss führen, damit Europa nicht schwächer wird*. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [online]. 21. 1. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <https://www.securityconference.de/news/article/deutschland-muss-fuehren-damit-europa-nicht-schwaecher-wird/>.

(např. AWACS, alianční síly velmi rychlé reakce). Cílem je zvýšit informovanost poslanců týkající se zapojení německé armády do spolupráce v rámci NATO. Poslanci mají být v budoucnu zpětně informováni i o utajovaném nasazení německých speciálních jednotek (KSK) v zahraničí. Komise dále doporučuje, aby nebyl k působení německých vojáků v řídicích vojenských úsecích NATO a EU nutný souhlas parlamentu, pokud nejsou nasazeni v oblasti ozbrojeného konfliktu.<sup>80</sup>

V souvislosti s novou rolí Německa představila ministryně obrany von der Leyenová na mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2015 koncept „Führung aus der Mitte“. Německo je podle tohoto konceptu připraveno „vést ze středové pozice“ – nikoliv však samostatně a na úkor ostatních států, ale vždy společně s partnery: Německo má „vložit svoje nejlepší zdroje a schopnosti ve prospěch aliancí a partnerství“. Současně však má podporovat ostatní státy v tom, aby si ve vlastním regionu sami zajistili bezpečnost.<sup>81</sup>

V létě 2016 předloží ministerstvo obrany novou *Bílou knihu*, představující zásady, cíle a rámcové podmínky (nové) německé bezpečnostní politiky, stav a budoucnost Bundeswehru. Současně má *Bílá kniha* identifikovat budoucí bezpečnostní problémy a předložit návrhy k jejich řešení. Vedle relevantních rezortů se do koncipování dokumentu poprvé zapojila širší veřejnost: konaly se např. odborné workshopy k aktuálním tématům bezpečnostní politiky, kterých se účastnili experti na bezpečnostní politiku z oblasti vědy, politiky, hospodářství a společnosti.<sup>82</sup>

## ZÁVĚR

Německo nadále naplňuje atributy civilní mocnosti. Uplatňuje mj. princip multilateralismu a spolupráci v rámci mezinárodních organizací. Někdy však razantněji než v minulosti prosazuje národní zájmy odlišné od těch spojeneckých. Roli civilní mocnosti vnímá jinak než dříve, což se odráží v naplňování jednotlivých rolí zastávaných na mezinárodní úrovni.

Multilaterální charakter německé politiky se projevuje zejména v NATO, kde Německo naplňuje role *spolupracovníka regionálního subsystému, pomocníka a exportéra norem*. Spoluurčuje agendu a prosazuje alianční spolupráci. Německá diplomacie se např. aktivně zapojila do koncipování prvních let mezinárodní mise v Afghánistánu. Dokládají to mj. diplomatické aktivity v rámci konference v Bonnu v prosinci 2001. Dále jedná v souladu s rolemi *zastávce rozvoje, mostu a dobrého příkladu*. Podporuje méně rozvinuté země, což se ukazuje i v případě Afghánistánu, kde řídilo dva PRT a patřilo mezi nejvýznamnější donory v oblasti rozvojové pomoci. Naopak slabě hraje roli *zastávce osvobození*, což se ukázalo v přístupu spolkové vlády ke krizi v Libyi.

<sup>80</sup> Deutscher Bundestag, Drucksache 18/500 vom 16. 6. 2015, s. 4-6.

<sup>81</sup> VON DER LEYEN, Ursula. „Führung aus der Mitte.“ Manuskript der Rede der Bundesministerin der Verteidigung, Dr. Ursula von der Leyen, anlässlich der 51. Münchner Sicherheitskonferenz München, 6.

<sup>82</sup> Offizielle Seite des Bundesministeriums der Verteidigung. Weißbuch 2016 [cit. 2015-12-18. Dostupné na <http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/lut/p/c4/>.

Asi nejvíce problematické je pro Německo naplňování role *věrného spojence*. To se projevilo během mise v Afghánistánu, kde sice nasadilo třetí největší vojenský kontingent a prosazovalo se při civilně-vojenské spolupráci, ale odmítalo geografické nebo bojové rozšíření nasazení Bundeswehru požadované spojenci. Vystupovalo opatrně a pomocí národních výhrad (*caveats*) ztvárněných v mandátu pro misi vytrvale čelilo tlaku spojenců, aby se např. zapojilo do vojenských operací proti povstalcům na jihu a východě země. V tomto ohledu činilo spíše drobné ústupky, které však očekávání spojenců nenaplnily, a proto bylo během mise opakovaně kritizováno. Misi ISAF však neopustilo, ačkoliv se toto téma stalo předmětem politické a veřejné debaty v Německu již v roce 2009. Další země jako Kanada a Nizozemí účast na této misi předčasně ukončily. Roli *věrného spojence* nenaplnilo Německo ani v případě mise v Libyi.

Zkušenosti z Afghánistánu ovlivňují zahraniční a bezpečnostní politiku Německa. Politické elity jsou méně ochotné vysílat vojáky do zahraničí. V jejich uvažování hraje zásadní roli obava, aby nebyli vojáci zataženi do dlouhotrvající a nákladné mise, resp. konfliktu, bez dlouhodobé koncepce a možnosti tuto misi opustit jako v případě mise v Afghánistánu. Pokud jde o způsob nasazení Bundeswehru, Německo se v rámci této mise dostalo na hranice své strategické kultury, resp. pozice civilní mocnosti. Proto německé politické elity někdy vylučují vojenskou opci raději předem i v případě dalších krizových regionů (např. Libye). Nechtějí vysílat vojáky do krizových regionů a spíše se snaží podporovat ohrožené státy v tom, aby si zajistili bezpečnost vlastními silami. Ostatně vyplývá to i z konceptu „*Führung aus de Mitte*“. Ukazuje se na to např. v severním Iráku, kde Německo tamějším Kurdům v boji proti Islámskému státu dodává zbraně a do oblasti vyslalo i vojenské instruktory.<sup>83</sup> Projevuje se zde snaha vyhnout se nepopulárním vojenským misím, o jejichž nezbytnosti lze – v kontextu zkušeností z afghánské mise – jen velmi těžko přesvědčit veřejnost.

Mise v Afghánistánu spíše utvrdila odmítavý postoj německé veřejnosti k použití ozbrojené moci v zahraničí, než by ho zjemnila. Výrazně se na tom podepsaly i okolnosti spojené s leteckým útokem v Kundúzu. Zamítavý postoj německé veřejnosti si uvědomují i politické elity. Přijímají opatření k tomu, aby němečtí občané (lépe) rozuměli důvodům pro angažovanost německých vojáků v zahraničí a více ji podporovali. To se projevilo i při koncipování nové *Bílé knihy*, do kterého byla zapojena i širší odborná veřejnost. Cílem je zmírnit diskrepanci mezi politikou státu v této oblasti a odmítavým postojem německé veřejnosti. Zvýšení transparency a informovanosti související se zahraničními misemi se má podle Rüheho komise dotknout i poslanců.

Německo více dbá na své vlastní zájmy a již se tolik neobává toho, že se dostane do izolace ze strany svých tradičních spojenců, jako jsou USA, Francie a Velká Británie, pokud nenaplní jejich očekávání. Externí tlak spojenců, aby se Německo více angažovalo při řešení mezinárodních krizí a konfliktů, již nemá na rozhodování německých politických elit takový vliv, jako tomu bylo v poválečné historii a po skončení studené války. Zatímco v případě konfliktu na Balkáně v 90. letech byla jedním z hlavních důvodů německé vojenské angažovanosti snaha udržet pověst spolehlivého partnera, nyní dochází

<sup>83</sup> Offizielle Seite des Bundesministeriums der Verteidigung. Kampf gegen IS: Ausbildungsmission im Nordirak [cit. 2015-12-18]. Dostupné na <http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg>

ke změně. Německé politické elity jsou již připravené odmítnout účast na té které misi, obhájit svůj postoj a odolat tlaku spojenců, pokud to není v souladu s německými zájmy. Tuto změnu vystihují slova ministra obrany Thomase de Maizièra o Německu jako o „dospělém národě, který je schopen říci ano nebo ne“. Německo již neprosazuje multilaterální řešení reflexivně, spíše je podmiňuje. To vede k tomu, že některá z jeho rozhodnutí nejsou v souladu s požadavky a přáním jeho spojenců a partnerů. To se zřetelně projevil i v případě krize v Libyi. Rozhodnutí nepodpořit rezoluci č. 1973 ukázalo zásadní změnu německé politiky, více nezávislé na Francii, Velké Británii a USA.

Při rozhodování o účasti na budoucích misích bude Německo uplatňovat velmi opatrný a selektivní přístup. To se ukázalo při krizi v Libyi, kdy nejednalo v souladu se svými tradičními spojenci a riskovalo izolaci a ztrátu jejich důvěry. Při nasazení Bundeswehru bude spolková vláda sázet na diplomatické a civilní nástroje, civilně-vojenský přístup a bude brát ohled na postoj německé veřejnosti. V rámci mezinárodních misí zaměří svůj příspěvek na logistickou a lékařskou podporu a nízkorizikové operace na moři a ve vzduchu. Pozemní síly vyšle pouze do pozorovatelských a mírových misí, kde nejsou pochyby o cílech a koncepci mise a kde také nehrozí nebezpečí ozbrojeného střetu.

Z VPR z roku 2011 vyplývá připravenost Německa převzít větší odpovědnost za řešení krizí a konfliktů ve světě, včetně vojenských misí v zahraničí. Pokud se však podíváme na chování Německa v případě krize v Libyi, tak lze toto odhodlání „na papíře“ spíše zpochybnit. Svědčí o tom i rozhovor s ministrem obrany z listopadu 2011, ve kterém klade řadu podmínek, které je nutné splnit k tomu, aby se německé vojenské jednotky zapojily do té které zahraniční mise. Německo si chce ponechat prostor k tomu, aby se případně účasti na misi mohlo zřeknout, aniž by to poškodilo jeho postavení a zájmy.

Ačkoliv je aktivita ministra zahraničí a ministryně obrany současné vládní koalice, včetně iniciativy spolkového prezidenta, novým a velmi důležitým aspektem debaty o roli Německa ve světě a o zahraničních misích Bundeswehru, na podstatné změny německé politiky v tomto rámci je zatím příliš brzy. Spíše lze očekávat pokračování politiky s primárním cílem vyhnout se vyslání německých vojenských jednotek do krizových oblastí, kde panují pochyby o cílech a koncepci mise a kde současně hrozí riziko, že němečtí vojáci budou zataženi do bojů.

*Tento článek vznikl v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu UK v Praze, projekt č. 260114/2014.*

---

**Autor:** **PhDr. Pavel Dvořák**, nar. 1980, vystudoval mezinárodní teritoriální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Absolvoval studijní a výzkumné pobyty a stáže v německo-jazyčném prostředí (např. Lipsko, Berlín). V současné době studuje doktorský program na katedře německých a rakouských studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Odborně se zaměřuje na německou a rakouskou zahraniční a bezpečnostní politiku.

---

**Jak citovat:** *Vojenské rozhledy*, 2016, roč. 25 (57), č. 1, s. 24–43, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line).